

TASVIRIY SAN'AT FAKTORLARI ORQALI MAKTAB O'QUVCHILARINING ODOB-AXLOQ FAZILATLARINI RIVOJLANTIRISH

Sarsenova Gúlnur Sarsenovna

Nukus davlat pedagogika instituti magistratura Tasviriy san'at va amaliy bezak san'at 2-bosqich magistranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10803132>

ARTICLE INFO

Received: 04th March 2024

Accepted: 10th March 2024

Online: 11th March 2024

KEYWORDS

Integratsiya, strategiya, kompas, empatiya, innovatsion.

ABSTRACT

Ushbu maqolada, tasviriy san'at va axloqiy rivojlanish o'rtasidagi murakkab aloqani, badiiy izlanishlar orqali yosh o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va madaniy ongni rivojlantirish imkoniyatlarini, tasviriy san'at faktorlari hamda axloqiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni, ta'limni axloqiy rivojlanish dasturlariga muammosiz integratsiya qilishning amaliy strategiyalarini ochib berilib, maktab o'quvchilari uchun ta'lim tajribasi faqida fikr yuritiladi.

Tasviriy san'at maktab o'quvchilarining axloqiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, qadriyatlar, his-tuyg'ularni o'rganish va axloqiy qarorlar qabul qilish uchun noyob va qiziqarli yo'lni taklif qiladi. Barkamol shaxsni tarbiyalashda erta axloqiy tarbiyaning ahamiyatini va tasviriy san'atning hissiy ifoda va empatiyani rivojlantirishga ta'sirini tushunish juda muhimdir. Kelajakda dunyoni o'zgartiruvchi shaxslarni tarbiyalash haqida gap ketganda, axloqiy rivojlanish yoshlar ongini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bolalarning axloqiy rivojlanishini tushunish ularni rahm-shafqatli va axloqiy shaxs bo'lishga yo'naltirishning kalitidir.

Bolalar axloqiy kompas bilan tug'ilmaydi, bu tarbiyalanishi va rivojlanishi kerak bo'lgan narsa. Ular o'sib ulg'aygan sayin, bolalar to'g'ri va noto'g'ri, adolat va hamdardlik kabi tushunchalarni tushuna boshlaydilar. Ularning axloqiy rivojlanishiga turli omillar, jumladan, atrof-muhit, tajriba va ta'lim ta'sir ko'rsatadi. Tasviriy san'at maktab o'quvchilariga o'z his-tuyg'ularini ifodalash, empatiyani rivojlantirish va axloqiy masalalar bo'yicha tanqidiy fikrlash uchun platforma yaratadi. San'atni yaratish va talqin qilish orqali bolalar qadriyatlarini, madaniy xabardorlikni va qaror qabul qilish qobiliyatlarini o'rganishlari mumkin. Ijod fantaziya va innovatsion fikrlashni rivojlantiradi, maktab o'quvchilariga axloqiy muammolarga ochiq fikr va moslashuvchanlik bilan yondashish imkonini beradi. Tasviriy san'at orqali ijodiy ifodani rag'batlantirish orqali bolalar murakkab axloqiy tushunchalarni chuqurroq tushunishlari mumkin. O'qituvchilar qadriyatlar, axloqiy qarorlar qabul qilish va madaniy xilma-xillikni aks ettiruvchi san'atga asoslangan faoliyatni loyihalash orqali tasviriy san'atni axloqiy rivojlanish dasturlariga kiritishlari mumkin. Rassomlar va jamoat hamkorlari bilan hamkorlik qilish maktab o'quvchilarining ta'lim tajribasini oshirishi mumkin.[1]

Erta bolalik - bu bolalarga qadriyatlar va axloqni singdirish uchun juda muhim davr. Yoshligidan axloqiy tarbiya berish orqali biz bolalarga axloqiy qarorlar qabul qilish va atrofdagi dunyoning murakkabliklarini boshqarish uchun mustahkam poydevor yaratishga yordam bera olamiz.

Tasviriy san'at nafaqat ranglar va shakllar, balki maktab o'quvchilarida axloqiy o'sishni rivojlantirish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. San'at bilan shug'ullanish orqali bolalar his-tuyg'ularini o'rganishlari, empatiyani rivojlantirishlari va ularning umumiy axloqiy rivojlanishiga hissa qo'shadigan tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin. San'at bolalarga o'zlarini ba'zan so'zlar bilan ifoda eta olmaydigan tarzda ifoda etish imkonini beradi. Rassomlik, rasm chizish va haykaltaroshlik orqali bolalar o'zlarining his-tuyg'ulari, tajribalari va istiqbollari etkazishlari mumkin, bu ularga o'zlarini va boshqalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Empatiya axloqiy rivojlanishning asosidir va tasviriy san'at bu muhim xususiyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Turli xil his-tuyg'ular va nuqtai nazarlarni uyg'otadigan san'at asarlari bilan shug'ullanish orqali bolalar o'zlarini boshqalarning o'rniga qo'yishni o'rganishlari mumkin, bu esa ko'proq rahm-shafqat va tushunishga olib keladi. Tasviriy san'at olamida his-tuyg'ular vahshiylik va hamdardlik yorqin porlaydi. Badiiy ijod va qadrlash orqali maktab o'quvchilari o'zlarining his-tuyg'ulariga kirishlari, boshqalar bilan chuqurroq aloqada bo'lishlari va hamdardlik qobiliyatini rivojlantirishlari mumkin.[2]

Badiiy ijod bolalarga turli xil his-tuyg'ularni - quvonch va hayajondan qayg'u va qo'rquvni o'rganishga imkon beradi. O'zlarini san'at orqali ifodalash orqali bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini sog'lom tarzda qayta ishlashlari, hissiy aql va o'z-o'zini anglashni rivojlantirishlari mumkin. San'atni qadrlash nafaqat go'zal rasmlarga qoyil qolish, balki boshqa birovning dunyosiga qadam qo'yish hamdir. Turli xil his-tuyg'ularni va tajribalarni aks ettiruvchi turli xil san'at asarlari bilan shug'ullanish orqali bolalar o'zlarining dunyoqarashlarini kengaytirishlari, hamdardlikni rivojlantirishlari va atrofdagi dunyo bilan o'zaro bog'liqlik tuyg'usini rivojlantirishlari mumkin. Tasviriy san'at nafaqat ko'zni qamashtiradigan narsa, balki tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ham o'yin maydonchasidir. Maktab o'quvchilarini san'at asarlarini tahlil qilish, sharhlash va mulohaza yuritishga undash orqali biz ularning mustaqil fikrlash va ongli axloqiy tanlov qilish qobiliyatini tarbiyalashimiz mumkin.

Tasviriy sanat, o'quvchilarga taassurot tuzilishi va tasir ko'rsatishda katta ahamiyatga ega. Ular o'z fikrlarini va hislarini tasviriy ifodalash orqali boshqalarga yetkazish orqali o'z o'zlarini izohlashni o'rganishadi. Bu esa ularning kommunikatsiya qobiliyatlarini oshiradi va o'zlarini eng jadal muhitda sezishga imkon beradi. Yuqoridagi tahlilatlar, tasviriy sanat faktorlarining odob-axloq rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi mumkinligi haqida ko'proq tushunishga olib kelishga yordam beradi. Odob-axloq tarbiya bilan tasviriy sanatning integratsiyasi o'quvchilarning shaxsiy va jamiyatga foydali rivojlanishiga yordam berasa, ularni erkak, odobli va murojaatkor fuqarolar sifatida o'zlashtirishga yordam beradi. Odob-axloq rivojlanish tasviriy sanatga ta'sir qilishi, insonning qadriyat, muhabbat va hormatni rivojlantirishga intilishni o'z ichiga oladi. Bu, san'at asarlarini tushunish, qiymatini baholash va shuningdek, insoniyatga bo'lgan munosabatlarini kuchaytirishga yordam beradi. Ushbu amal

jismoniy rivojlanishning yanada yaxshilanishiga olib keladi, shuningdek o'quvchilarni ma'naviy sohasida ham rivojlantiradi.

Tasviriy san'at bir tomonlama yo'l emas - bu rassom va tomoshabin o'rtasidagi dialog, talqin va mulohazalarni taklif qiladi. Maktab o'quvchilarini mustaqil ravishda san'at bilan shug'ullanishga, o'z fikrini shakllantirishga va ularning javoblari ustidan mulohaza qilishga undash orqali biz ularga tanqidiy fikrlash, samarali muloqot qilish va axloqiy qadriyatlariga mos keladi. Tasviriy san'at loyihalari maktab o'quvchilari uchun dinamik platforma bo'lib xizmat qiladi uz ijodiy ruhlarini ochib berish, ularga o'zlarini noyob va xayoliy usullarda ifodalash imkonini beradi. Rasm, haykaltaroshlik yoki aralash media ijodi bo'ladimi, bu loyihalar o'zini namoyon qilish va individuallikni rivojlantirish uchun taval beradi. Odob-axloq tarbiya va tasviriy sanatning asosiy maqsadlari, insonning insonlik sifatlarini oshirish, uning mantiqiy-ma'naviy rivojlanishiga yo'l qo'yish va ijtimoiy munosabatlarini kuchaytirishga yo'naltirilgan. Odob-axloq tarbiya va tasviriy sanat o'rtasidagi aloqalar, insonning mavqeyini tushunish, jamiyatda muvozanatni saqlash, ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish va insoniy qadr-qimmatini oshirishga intilishni o'z ichiga oladi. Maktab o'quvchilarining rivojlanishi uchun tasviriy sanatning ahamiyati, rivojlanuvchi yoshda insonning tasavvurlarini va o'zini izohlash qobiliyatini rivojlantirish, ijtimoiy tushunchalarni kuchiyatish va uning ijtimoiy muammo va muammosizliklarini tushunishga yordam beradi. Tasviriy sanatning odob-axloq rivojlanishiga ta'siri, insonning estetik ko'z, ijtimoiy adabiyotlar va qadriyatni oshirishga imkon beradi. Bu, insonning o'zini ifodalash, emotsiyalarini bayon etish va ijtimoiy munosabatlarini kuchaytirishga yordam beradi.[3]

Badiiy izlanishlar bilan shug'ullanish nafaqat texnik mahoratni, balki bolaning tasavvurini ham rivojlantiradi. Tasviriy san'at talabalarni o'zgacha fikrlash va turli vositalar va uslublar bilan tajriba qilishga undash orqali hayrat va qiziqish tuyg'usini uyg'otishga yordam beradi, ijodkorlikni umrbod qadrlashni rivojlantiradi. Tasviriy san'at fikr va introspektsiyani qo'zg'atish qudratiga ega bo'lib, uni murakkab axloqiy mavzularni o'rganish uchun ideal vositaga aylantiradi. Badiiy asarni axloqiy ohanglar bilan tahlil qilish va muhokama qilish orqali talabalar qadriyatlarni chuqurroq tushunish, hamdardlik va axloqiy qarorlar qabul qilishni rivojlantirishlari mumkin. Ijtimoiy me'yorlar va e'tiqodlarga qarshi bo'lgan san'at bilan shug'ullanish orqali maktab o'quvchilari o'zlarining qadriyatlari va istiqbollari haqida fikr yuritishga undaydilar. Bu introspektsiya va tanqidiy fikrlash jarayoni axloqiy mas'uliyat hissini uyg'otadi va talabalarga ongli va printsipial qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi.[4]

San'at ta'limi madaniy tushunish va qadrlash uchun ko'prik bo'lib, o'quvchilarga ijodiy ifoda orqali turli xil an'analar, tarixlar va istiqbollarni o'rganish imkonini beradi. San'atda madaniy xilma-xillikni nishonlash orqali maktab o'quvchilarida empatiya, hurmat va global hamjamiyatlarning o'zaro bog'liqligini anglash rivojlanadi. Tasviriy san'at to'siqlarni engib o'tadigan, umumiy tajriba va hissiyotlar orqali shaxslarni bog'laydigan universal til bo'lib xizmat qiladi. Talabalarni turli madaniyatlar va kelib chiqishi san'atini o'rganishga undash orqali o'qituvchilar bag'rikenglik, tushunish va insoniy rang-baranglikning boy gobeleniga hurmatni targ'ib qiladi.

Tasviriy san'atni axloqiy rivojlanish dasturlariga kiritish o'quvchilarning faolligini va axloqiy tamoyillarni tushunishni kuchaytiradi. Illyustratsiyalar orqali hikoya qilish yoki axloqiy

qadriyatlarni aks ettiruvchi hamkorlikdagi devoriy rasmlarni yaratish kabi san'atga asoslangan faoliyatni o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar maktab o'quvchilari bilan rezonanslashadigan immersiv va interaktiv o'quv tajribalarini yaratadilar.

Mahalliy rassomlar va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik talabalarning turli xil badiiy amaliyotlar va istiqbollarga bo'lgan ta'sirini boyitadi. Mehmon rassomlarni mahorat darslariga taklif qilish, madaniy almashinuvlar tashkil etish yoki jamoa hamkorlari bilan hamkorlikdagi loyihalarda ishtirok etish orqali o'qituvchilar maktab o'quvchilarining dunyoqarashini kengaytirish, tasviriy san'at orqali axloqiy rivojlanishga yaxlit yondashuvni rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratadi. Tasviriy san'at omillari orqali maktab o'quvchilari rahm-shafqatli, tafakkurli va madaniyatli shaxslarni shakllantirish uchun ulkan salohiyatga ega bo'lgan dinamik va boyitish jarayonidir.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'atning empatiya, tanqidiy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishdagi kuchini tan olish orqali o'qituvchilar va ota-onalar yosh o'quvchilarning har tomonlama o'sishini birgalikda qo'llab-quvvatlashlari mumkin. Ta'lim muassasalarida san'at va axloqning kesishishini qabul qilish turli xil va doimiy rivojlanayotgan jamiyatda hamdardlik va yaxlitlik bilan harakat qilish uchun zarur bo'lgan qadriyatlar va ko'nikmalar bilan jihozlangan kelajak avlodga yo'l ochadi.

References:

1. Rahim Hasanov. Tasviriy san'at asoslari. Qo'llanma. Toshkent - 2008
2. Oydinov N. O'zbekiston tasviriy san'ati tarixidan lavhalar. - T: O'qituvchi, 1997.
3. Hasanov R. Maktabda tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. - T.: "Fan", 2004. - 106 b.
4. Abdulla Avloniy. Turkiy Guliston yoxud axloq. - T.: 1994. - 296 b.